تدوین مُدل علّی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان علوم‌پزشکی براساس ویژگی‌های شخصیتی با واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی

محسن رازانی، *فائزه جهان، نعمت ستوده‌اصل، آمنه معاضدیان

چکیده

مقدمه: به وجود آمدن مشکلاتی از قبیل عملکرد تحصیلی ضعیف یا ترک تحصیل در دانشجویان پزشکی که پیام‌آوران و مسئولین نظام سلامت جامعه به‌حساب می‌آیند، توجه محققین فراوانی را به خود جلب کرده تا بتوانند راه یا راه‌هایی را برای تقویت انگیزه تحصیلی در آن‌ها بیابند.

هدف: این پژوهش با هدف تدوین مُدل علّی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان پزشکی براساس ویژگی‌های شخصیتی با واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی انجام شد.

مواد و روش ها: پژوهش حاضر توصیفی و از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد طی سال ۹۸-۱۳۹۷ بود که به‌صورت تصادفی ساده تعداد ۳۵۰ نفر انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه سرسختی روان‌شناختی (گولت و لانگ، ۲۰۰۳)، پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی (پاتریک و همکاران، ۱۹۹۷) و پرسشنامه صفات پنجگانه شخصیت – فرم کوتاه (کوستا و مک‌کری، ۲۰۰۴) استفاده شد. تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از روش‌های آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار)، ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چندمتغیره و مدل‌یابی معادلات ساختاری با نرم‌افزار SPSS-۲۴ و AMOS-۲۲ انجام شد.

یافته‌ها: مدل مفهومی پژوهش از برازش قابل قبولی برخوردار بود. به‌طور کلی، در مدل پیشنهادی پژوهش، نتایج نشان دادند که ویژگی‌های شخصیتی هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم از طریق خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان پزشکی با سرسختی روان‌شناختی رابطه دارد. همچنین، نتایج نشان داد که بین خودکارآمدی تحصیلی با سرسختی روان‌شناختی رابطه مثبت و معنی‌داری بود ($P<۰/۰۵$). این رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با خودکارآمدی تحصیلی، مثبت و معنی‌دار بود ($P<۰/۰۵$).

نتیجه‌گیری: باتوجه به نتایج می‌توان گفت ویژگی‌های شخصیتی و خودکارآمدی تحصیلی تعیین‌گرهای مهم برای سرسختی روان‌شناختی در دانشجویان هستند.

کلمات کلیدی: خودکارآمدی تحصیلی، دانشجو ، سرسختی روان‌شناختی، شخصیت.

محسن رازانی
دانشجوی دکترای گروه روانشناسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران

***مؤلف مسئول: فائزه جهان**
استادیار گروه روانشناسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.
آدرس: faeze.jahan@gmail.com

نعمت ستوده اصل
دانشیار مرکز تحقیقات مراقبت های پرستاری دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران.

آمنه معاضدیان
استادیار گروه روانشناسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

فصلنامه
مدیریت پرستاری

سال هشتم، دوره هشتم، شماره دوم
تابستان ۱۳۹۸

[Downloaded from ijnv.ir on 2026-11-22]

مقدمه

دانشجویان از ارکان اصلی نیروهای انسانی کشور محسوب می‌شوند و نقش به‌سزایی در تحول و پیشرفت هر کشوری دارند. با توجه به اهمیت نقش دانشجویان در پیشرفت جوامع، بررسی عوامل مؤثر در رشد نیازهای روانی و تأمین سلامت جسمانی، روان‌شناختی و تحصیلی این قشر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است[۱]. مسائل تحصیلی بخش عظیمی از استرس‌های دوره دانشجویی را تشکیل می‌دهد. وجود این چالش‌ها همراه با تغییرات شناختی و اجتماعی سریعی که در این دوره اتفاق می‌افتد، وضعیتی دشوار را برای دانشجویان به‌وجود می‌آورد که حتی ممکن است به شکست یا انصراف آن‌ها از تحصیل منجر گردد (۲). در بین عوامل مؤثر بر تحصیل، نقش خودکارآمدی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۳). خودکارآمدی تحصیلی (academic self-efficacy) به عنوان بخشی از باورهای خودکارآمدی عمومی مبتنی بر نظریه Bandura، به تعداد مهارت‌هایی که در شخص وجود دارد، مربوط نمی‌شود، بلکه به باورهایی همچون مطالعه کردن، انجام فعالیت‌های پژوهشی، پرسیدن سئوال در کلاس درس، ارتباط موفقیت‌آمیز با اساتید، برقراری روابط دوستانه با دیگر دانشجویان، گرفتن نمره خوب و شرکت در بحث کلاسی اشاره دارد که شخص می‌تواند تحت شرایط خاص و موقعیت‌های تحصیلی آن‌ها را انجام دهد (۴). کسانی‌که خودکارآمدی بالایی دارند، هدف‌های چالش برانگیزتر و بالاتری را بر می‌گزینند، به خود بیشتر باور دارند، یادسپاری‌شان بهتر است، راهبردهای یادگیری سودمندتری را به‌کار می‌برند، و نتیجه کارکردشان بهتر است (۵). Villegas و همکاران (۶) نیز نشان داده‌اند که خودکارآمدی تحصیلی در پیوند میان کنش‌های شناختی نقش میانجی‌گری دارد و زمانی‌که به تکلیف معینی اختصاص داشته باشد، پیش‌بین مناسب‌تری برای عملکرد تحصیلی خواهد بود.

از سوی دیگر، نتایج تحقیقات حاکی از آن است که هر فرد برای ورود به اجتماع و رویارویی با موقعیت‌ها و افراد گوناگون به ابزارهایی نظیر ساختارهای روانی و ویژگی‌های شخصیتی (personality characteristics) نیاز دارد. الگوی پنج عاملی از مشهورترین الگوهای شخصیت در زمینه تحلیل عوامل می‌باشد. این پنج بُعد عبارتند از؛ نورزگرایی، برون‌گرایی، گشودگی، مقبولیت، و با وجدانی (۸، ۷). ویژگی‌های شخصیتی علاوه بر اینکه با کیفیت زندگی تحصیلی دانشجویان رابطه دارند، می‌توانند سرسختی روان‌شناختی (psychological hardiness) افراد را نیز متأثر سازند (۹).

سرسختی روان‌شناختی، ویژگی شخصیتی است که فرد واجد آن، قادر به حل کارآمد مشکلات و استرس‌های بین‌فردی است و در مواجه با حوادث از آن به عنوان منبع مقاومت و همانند سپری محافظ استفاده می‌کند (۱۰). Zhang (۱۱) در پژوهشی که در بین دانشجویان چینی انجام گرفت، نشان داد سرسختی با پنج عامل بزرگ شخصیت ارتباط دارد، به طوریکه سه مؤلفه سرسختی (تعهد، کنترل و مبارزه جویی) با نورزگرایی ارتباط منفی و معنی‌دار و با چهار عامل دیگر (برون‌گرایی، مقبولیت، با وجدانی و گشودگی نسبت به تجربه) ارتباط مثبت و معنی‌داری دارند. با اذعان به مطالب بالا هدف این مطالعه تدوین مدل علّی سرسختی روان‌شناختی دانشجویان پزشکی براساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی‌گر خودکارآمدی تحصیلی بود.

مواد و روش ها

این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است و جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشکده علوم‌پزشکی دانشگاه آزاداسلامی واحد بروجرد (رشته های پرستاری، مامایی، علوم آزمایشگاهی و بهداشت) طی سال ۹۸-۱۳۹۷ بود. مرور متون پژوهشی نشان می دهد که در استفاده از مدلیابی معادلات ساختاری (Structural Equation Modeling) هیچ راهبرد دقیقی برای تعیین حجم نمونه وجود ندارد. Harrington (۱۲) تأکید کرده است از آنجا که در استفاده از روش SEM رایج ترین روش برآورد حداکثر احتمال است؛ بنابراین حجم نمونه ۲۵۰ نفر نتایج قابل قبولی را به همراه دارد و تعداد بالای ۴۰۰ نفر را برای کارهای تحلیل عاملی نمونه بزرگ تلقی و گزارش کرده‌اند؛ بنابراین تعداد ۳۵۰ نفر از دانشجویان با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

ملاک‌های ورود به مطالعه شامل تمایل و رضایت آگاهانه جهت مشارکت در پژوهش و پاسخ‌گویی کامل به همه پرسش‌های پرسشنامه‌های خودگزارشی بود. ابتلای به بیماری‌های مزمن جسمانی یا روان‌پزشکی و اعتیاد به مواد مخدر همراه با تکمیل ناقص پرسشنامه ملاک‌های خروج را تشکیل دادند. جمع‌آوری داده ها با کمک ابزارهای زیر انجام شد:

۱- پرسشنامه سرسختی روان‌شناختی (Hardiness Scale): این پرسشنامه در سال ۲۰۰۳ توسط Lang و Goult تدوین و شامل ۴۲ سؤال با سه زیرمقیاس کنترل، تعهد و مبارزه‌جویی است. نمره‌گذاری پرسشنامه به‌صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً موافقم با نمره ۵ تا کاملاً مخالفم با نمره ۱) انجام می‌شود. در این پرسشنامه ۱۵ سؤال (۳، ۱۰، ۱۳، ۱۵، ۱۷، ۲۱، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۳۹، ۴۱ و ۴۲) به صورت منفی (معکوس) محاسبه و نمره‌گذاری می‌شوند. سازندگان پرسشنامه پایایی کل و زیرمقیاس‌های آن را با روش ضریب آلفای کرونباخ در دامنه‌ای بین ۰/۶۹ الی ۰/۷۳ گزارش کرده‌اند. در ایران نیز پایایی پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ گزارش شده است (۱۳).

۲- پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی (Academic Self-efficacy Scale): این پرسشنامه در سال ۱۹۹۷ توسط Patrick و همکاران تدوین و شامل ۵ سؤال است، که منعکس کننده ادراک فرد از

[Downloaded from ijnv.ir on 2026-11-22]

شایستگی‌اش در انجام تکالیف کلاسی می‌باشد. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً مخالفم با نمره ۱ تا کاملاً موافقم با نمره ۵) انجام می‌شود. سازندگان پرسشنامه پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ و روایی آن را ۰/۸۱ گزارش کرده‌اند. در ایران نیز ویژگی‌های روانسنجی این پرسشنامه مطلوب ارزیابی شده است (۱۴).

۳- پرسشنامه صفات پنجگانهٔ شخصیت- فُرم‌کوتاه (NEO Five-Factor Inventory): این پرسشنامه در سال ۱۹۸۵ توسط Costa و McCare تدوین و در سال ۲۰۰۴ فرم‌کوتاه آن با ۶۰ سؤال و ۵ زیرمقیاس شامل نورزگرایی، برون‌گرایی، مقبولیت، گشودگی نسبت به تجربه و باوجدانی ساخته شد. نمره‌گذاری پرسشنامه در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً مخالفم با نمره ۴ تا کاملاً موافقم با نمره صفر) انجام می‌شود. ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه در ایران و خارج از ایران در مطالعات متعدد تأیید شده است (۱۵).

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و برای ارزیابی مدل پیشنهادی از روش تحلیل مسیر استفاده شد. همچنین، از روش‌های آلفای کرونباخ و تنصیف برای تعیین پایایی، روش تحلیل عامل تأییدی برای تعیین روایی ابزارها و نرم افزار SPSS/۲۴ و AMOS/۲۲ برای تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

داده‌های جمعیت‌شناختی نشان داد که در بین رشته‌های تحصیلی دانشکده علوم پزشکی به ترتیب بیشترین و کمترین فراوانی مربوط به رشته بهداشت ۳۰ درصد (۱۰۴ نفر)، پرستاری ۲۸ درصد (۹۷ نفر)، علوم آزمایشگاهی ۲۴ درصد (۸۴ نفر)، و مامایی ۱۸ درصد (۶۵ نفر) بوده است.

جدول ۱: میانگین، انحراف‌معیار و ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش در دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه آزاداسلامی واحد بروجرد

	متغیر پژوهش	M SD ±	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شخصیت	۱- نورزگرایی	۳۹/۶۳±۴/۳۳	۱									
	۲- برون‌گرایی	۴۵/۷۸±۵/۱۳	-۰/۲۱۷**	۱								
	۳- مقبولیت	۵۱/۰۰±۶/۱۴	-۰/۴۱۷**	۰/۳۳۳**	۱							
	۴- باوجدانی	۴۸/۳۱±۵/۵۴	-۰/۴۴۱**	۰/۵۳۱**	۰/۱۹۸**	۱						
	۵- گشودگی	۴۷/۸۴±۴/۷۶	-۰/۳۶۰**	۰/۴۶۲**	۰/۳۵۵**	۰/۲۰۶**	۱					
	۶- تعهد	۳۱/۸۹±۴/۵۲	-۰/۲۸۸**	۰/۲۸۵**	۰/۱۲۶**	۰/۱۰۹**	۰/۲۱۵**	۱				
	۷- کنترل	۲۵/۱۲±۳/۷۱	-۰/۳۱۰**	۰/۳۰۱**	۰/۱۰۹**	۰/۱۵۶**	۰/۳۹۸**	۰/۳۸۸**	۱			
	۸- مبارزه‌جویی	۳۱/۰۰±۴/۱۹	-۰/۵۱۹**	۰/۲۱۰**	۰/۱۶۲**	۰/۱۱۷**	۰/۲۷۱**	۰/۴۱۰**	۰/۲۲۲**	۱		
	۹- سرسختی روان‌شناختی	۸۸/۰۱±۱۲/۴۰	-۰/۳۳۰**	۰/۳۴۰**	۰/۳۳۸**	۰/۴۱۱**	۰/۴۴۰**	۰/۳۹۴**	۰/۳۱۶**	۰/۵۱۳**	۱	
	۱۰- خودکارآمدی تحصیلی	۹۴/۷۶±۱۶/۴۱	-۰/۵۳۹**	۰/۴۸۹**	۰/۵۰۱**	۰/۶۱۰**	۰/۳۹۳**	۰/۵۱۷**	۰/۶۲۲**	۰/۴۹۹**	۰/۵۶۰**	۱

*مقدار احتمال در سطح ۰/۰۱؛ **مقدار احتمال در سطح ۰/۰۵

در (جدول۲) ضرایب مسیر اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل پیشنهادی آمده است. همان‌طور که در (جدول۲) مشاهده می‌شود در مدل نهایی همه مسیرهای مستقیم در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار هستند. جهت بررسی رابطه غیرمستقیم مدل پیشنهادی از روش بوت استروپ (bootstrapping) در دستور کامپیوتری Pricher & Hayes استفاده شده است (۱۶).

جدول۲: ضرایب مسیر اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل پیشنهادی

مسیر	ضریب بتا (β)	خطای معیار (S.E)	نسبت بحرانی (C.R.)	سطح معناداری
برون گرایی← سرسختی روانشناختی	۰/۳۴۱	۰/۰۴۴	۷/۶۸۷	۰/۰۰۱
نورزگرایی← سرسختی روانشناختی	-۰/۱۲۶	۰/۰۴۷	-۳/۶۹۹	۰/۰۳۲
مقبولیت← سرسختی روانشناختی	۰/۳۶۱	۰/۰۱۵	۲۳/۴۲۱	۰/۰۰۵
گشودگی← سرسختی روانشناختی	۰/۷۳۰	۰/۰۷۴	۹/۸۸۸	۰/۰۰۱
باوجدانی← سرسختی روانشناختی	۰/۴۶۸	۰/۰۶۹	۶/۷۸۷	۰/۰۰۲
برون گرایی← خودکارآمدی تحصیلی	۰/۲۸۸	۰/۰۳۱	۴/۵۱۱	۰/۰۰۸
نورز گرایی← خودکارآمدی تحصیلی	-۰/۳۱۶	۰/۰۵۴	-۹/۴۱۳	۰/۰۴۴
مقبولیت←خودکارآمدی تحصیلی	۰/۷۱۳	۰/۰۴۷	۷/۵۱۸	۰/۰۰۴
گشودگی←خودکارآمدی تحصیلی	۰/۳۷۸	۰/۰۲۵	۵/۱۶۷	۰/۰۱۹
باوجدانی← خودکارآمدی تحصیلی	۰/۵۶۶	۰/۰۱۵	۱۰/۶۴۹	۰/۰۲۷
خودکارآمدی تحصیلی← سرسختی روانشناختی	۰/۴۱۰	۰/۰۹۲	۶/۳۵۹	۰/۰۰۴

[Downloaded from ijnv.ir on 2026-11-22]

نتایـج روش بـوت اسـتروپ بـرای بررسـی مسـیرهای واسـطه ای غیرمسـتقیم در (جـدول ۳) ارائـه شـده اسـت. (جـدول۳) آزمـون بـوت اسـتروپ روابـط علّـی غیرمسـتقیم متغیرهـای پژوهـش را نشـان مـی دهـد. بـر اسـاس جـدول اگـر حـد بـالا و پاییـن شـاخص بـوت اسـتروپ در یـک جهـت باشـد، یعنـی هـر دو مثبـت یـا هـر دو منفـی باشـد، در آن صـورت مـی تـوان نتیجـه گرفـت کـه ویژگی‌هـای شـخصیتی از طریـق خودکارآمـدی تحصیلـی بـا سرسـختی روان‌شـناختی رابطـه غیرمسـتقیم دارد و مسـیر علّـی غیرمسـتقیم معنـی دار اسـت.

جدول ۳: آزمون میانجی گری روابط غیرمستقیم به روش بوت استروپ

مسیر غیرمستقیم	داده ها	بوت	سوگیری	حد پایین	حد بالا
برون گرایی ←خودکارآمدی تحصیلی← سرسختی روانشناختی	۰/۰۲۲۷	۰/۰۲۲۶	۰/۰۰۰۱	۰/۰۶۵۲	۰/۲۰۲۵
نورز گرایی ←خودکارآمدی تحصیلی← سرسختی روانشناختی	۰/۰۲۴۵	۰/۰۲۴۲	۰/۰۰۰۱	۰/۱۰۰۵	۰/۰۳۵۲
مقبولیت ←خودکارآمدی تحصیلی← سرسختی روانشناختی	۰/۰۲۲۶	۰/۰۲۲۵	۰/۰۰۰۱	۰/۰۶۵۶	۰/۲۰۲۶
گشودگی ←خودکارآمدی تحصیلی← سرسختی روانشناختی	۰/۰۲۴۱	۰/۰۲۳۹	۰/۰۰۰۱	۰/۱۰۰۷	۰/۰۳۵۴
باوجدانی ←خودکارآمدی تحصیلی← سرسختی روانشناختی	۰/۰۲۵۴	۰/۰۲۵۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۵۹۸	۰/۰۳۱۶

بـرای بررسـی برازندگـی مـدل از شـاخص هـای اسـتفاده می‌گـردد کـه در (جـدول۴) می‌تـوان ایـن شـاخص‌ها را مشـاهده کـرد. نتایـج (جـدول ۴) نشـان داد احتمـال نزدیکـی برازندگـیِ مـدل پژوهـش بزرگ‌تـر از ۰/۰۵ اسـت. لـذا، مـدل پیـش بینـی در سـطح مطلوبـی مـی باشـد و دارای بـرازش است. بـا توجـه بـه داده‌هـای حاصـل از (جـدول۴) شـاخص RMSEA برابـر ۰/۰۵۷ مـی باشـد کـه بـا توجـه بـه مـدل Kline نشـان دهنـده بـرازش خـوب و مطلـوب مـدل مـی باشـد. بنابرایـن فرضیـه پژوهـش مبنـی بـر اینکـه بیـن ویژگی‌هـای شـخصیتی از طریـق خودکارآمـدی تحصیلـی بـا سرسـختی روان‌شـناختی رابطـه دارد، تأییـد مـی شـود.

جدول٤: شاخص های برازندگی مدل

شاخص ها	مقدار	حد مجاز
مجذور کای(χ۲)	۰/۲۵۳	–
درجه آزادی (DF)	۱	–
خطای ریشهی مجذور میانگین تقریب (RMSEA)	۰/۰۵۷	< ۰/۰۰۸
شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۰/۹۸۱	< ۰/۹
شاخص برازش هنجار نشده (NNFI)	۰/۷۳	< ۰/۹
شاخص برازش مقایسهای(CFI)	۰/۹۴	< ۰/۹
شاخص برازندگی افزایشی(IFI)	۰/۹۶	< ۰/۹
شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۹۳	< ۰/۹
شاخص نیکویی برازش تعدیل شده یا انطباقی (AGFI)	۰/۹۹۱	< ۰/۹

بحث

ایـن مطالعـه بـا هـدف تدویـن مُـدل علّـی سرسـختی روان‌شـناختی دانشـجویان علوم‌پزشـکی براسـاس ویژگی‌هـای شـخصیتی بـا واسـطه‌گری خودکارآمـدی تحصیلـی انجـام شـد. بـه دلیـل اینکـه اسـاس تحلیـل مسـیر، همبسـتگی بیـن متغیرهـای پژوهـش اسـت در ایـن پژوهـش از ماتریـس همبسـتگی اسـتفاده شـد و نتایـج آن نشـان داد کـه بیـن خودکارآمـدی تحصیلـی، عامـل برون‌گرایـی، عامـل مقبولیـت، عامـل گشـودگی نسـبت بـه تجربـه، و عامـل باوجدانـی بـا سرسـختی روان‌شـناختی در میـان دانشـجویان پزشـکی رابطـه مثبـت و معنـی‌داری وجـود دارد. بیـن عامـل نورزگرایـی بـا سرسـختی روان‌شـناختی در میـان دانشـجویان پزشـکی رابطـه منفـی و معنـی‌داری وجـود دارد. ایـن نتایـج ادامـه تحلیـل فرضیـه بـا روش معـادلات سـاختاری را امـکان پذیـر سـاخت. در ادامـه ضرایـب مسـیر اثـرات مسـتقیم نشـان داد کـه همـه مسـیرهای مسـتقیم معنـی‌دار هسـتند. جهـت بررسـی رابطـه غیرمسـتقیم مـدل پیشـنهادی از روش بـوت اسـتروپ اسـتفاده شـد کـه نتایج نشـان داد ویژگی‌هـای شـخصیتی از طریـق خودکارآمـدی تحصیلـی بـا سرسـختی روان‌شـناختی رابطـه غیرمسـتقیم دارد و مسـیر علّـی غیرمسـتقیم معنی دار اسـت. بـا توجـه بـه داده‌هـای حاصـل از شـاخص‌های برازندگـی، مـدل دارای بـرازش خـوب و مطلـوب بـود.

همسـو بـا یافتـه حاضـر نتایـج مطالعـات پیشـین ماننـد Narad (۱۷)، Zhang (۱۸)، Langvik و همـکاران (۱۹)، Cole و همـکاران (۲۰)، Cooper و Lu (۲۱)، و Rostami و همـکاران (۲۲) نشـان داد کـه بیـن هـر یـک از ابعـاد شـخصیتی بـا سرسـختی روان‌شـناختی رابطـه معنـی دار وجـود دارد و خودکارآمـدی در ایـن رابطـه نقـش واسـطه‌ای دارد. افرادی‌کـه از وجدانـی بـودن بیشـتری برخـوردار هسـتند نسـبت بـه افرادی‌کـه در ایـن ویژگـی نمـره کم‌تـری می‌گیرنـد، بهتـر می‌تواننـد بـا فشـارها و مشـکلات ناشـی از تحصیـل و زندگـی خـود کنار آینـد. همچنین می‌تـوان گفـت کـه روان‌رنجـور خویـی یـک ویژگـی شـخصیتی اسـت کـه باعـث می‌شـود تـا فـرد در حـل و فصـل اضطراب‌هـا و تعارض‌هـا خـود را ناتـوان نشـان دهـد و دچـار برخـی نشـانه‌های بیارگونـه شـود

[Downloaded from ijnv.ir on 2026-11-22]

کـه او را رنـج می‌دهـد. ایـن ویژگـی همچنیـن باعـث می‌شـود کـه فـرد نتوانـد تنش‌هـای تحصیلـی خـود را تحمـل کنـد و از عهـده انجـام آن برآیـد. و افزایـش نمـره در ویژگـی روان‌رنجورخویـی می‌توانـد منجـر بـه کاهـش تـاب‌آوری و خوش‌بینـی شـده و میـزان سـازگاری و تـلاش فـرد را در موقعیت‌هـای تحصیلـی بـه خطـر بینـدازد. در مقابـل افـراد برون‌گـرا و دارای نمـرات بـالا در وظیفه‌شناسـی نسـبت بـه تعامـلات اجتماعـی رغبـت و تمایـل بالایـی دارنـد، از شـرکت در بحـث گروهـی و دریافـت حمایـت و کمـک از گـروه دوری نمی‌کننـد و نسـبت بـه تجـارب جدیـد دیـدگاه مثبت‌تـری دارنـد و همیـن ویژگی‌هـا می‌توانـد باعـث شـود تـا دانشـجو کارآمـدی خـود را مثبـت ارزیابـی نمـوده و در مواجهـه بـا موقعیت‌هـای تنـش‌زای تحصیلـی به‌جـای اجتنـاب و کناره‌گیـری بـه شـکلی کارآمـد و بـا برنامـه تـلاش کنـد و پیامـد تحصیلـی را حاصـل تـلاش و پشـتکار خـود تعبیـر نمایـد و میـزان خوش‌بینـی خـود را در جهـت موفقیـت و تـلاش در حـوزه تحصیلـی همچنـان بـالا نگـه دارد. از دیگرسـو، صفـات شـخصیتی برون‌گـرا، وظیفه‌شـناس، گشـودگی نسـبت بـه تجربـه و بـا وجـدان در برگیرنـده سـبک‌های هیجانـی و عاطفـی مثبـت، رابطـه بین‌فـردی قـوی و گـرم و سـطوح بـالای تعامـل و فعالیـت اجتماعـی هسـتند. ایـن افـراد بـه علـت داشـتن عواطـف و هیجانـات مثبـت در مواجهـه بـا موقعیت‌هـای تنـش‌زای تحصیلـی، مجموعه‌هـای فکـر- عمـل کـه بـا موقعیت‌هـای تنـش‌زا در دسـترس افـراد قـرار می‌گیـرد را گسـترش می‌دهنـد. در نتیجـه داشـتن تفکـر انعطاف‌پذیـری بیشـتر و گزینـه‌ای رفتـاری وسـیع‌تر به‌عنـوان پیامدهـای عاطفـی مثبـت، مقابلـه افـراد دارای صفـات شـخصیتی مذکـور در رویارویی بـا موقعیت‌هـای تنـش‌زای تحصیلـی سـازگارانه اسـت.

صفـات شـخصیتی برون‌گـرا و وظیفه‌شـناس و دارای گشـودگی نسـبت بـه تجـارب جدیـد در رویارویـی بـا تنش‌هـای تحصیلـی بـه احتمـال بیشـتری حمایـت دیگـران را جسـتجو کـرده و در ایـن امـر موفـق هسـتند کـه در طـی ایـن تعامـل و ارتبـاط بـه علـت تشـویق‌های دیگـران بیشـتر روی توانایی‌هـا و شایسـتگی‌های خـود تأکیـد کـرده و کمتـر روی ناتوانایی‌هـا و ضعف‌هایشـان تمرکـز می‌کننـد. ایـن عوامـل می‌توانـد سـبب شـکل‌گیری یـک انـگاره مثبـت و خودکارآمـدی در ایـن صفـات شـخصیتی شـود و سـبب شـود کـه آن‌هـا فعـال و پرانـرژی باشـند، فعالیـت بیشـتری را در طـول دوران تحصیـل انجـام دهنـد، احسـاس کننـد کـه می‌تواننـد تکالیـف و وظایـف چالـش انگیـز تحصیلـی را بـا موفقیـت انجـام دهنـد و در رسـیدن بـه اهـداف تحصیلـی موفـق باشـند.

خودکارآمـدی، درک فـرد از کنتـرل را تحـت تأثیـر قـرار می‌دهـد. اگـر بپذیریـم کـه خودکارآمـدی و اعتقـاد فـرد بـه قابلیت‌هـای خـود در سـازمان‌دهی و فعالیت‌هـا بـرای مدیریـت شـرایط در وضعیت‌هـای مختلـف تأثیـر دارد و همیـن عامـل تعییـن کننـده چگونگـی تفکـر، رفتـار و احسـاس فـرد می‌باشـد و متغیـری مهـم و اثرگـذار در نـوع راهبـرد مقابلـه‌ای افـراد در برابـر موقعیت‌هـای اسـترس‌زا اسـت، توجـه بـه ایـن متغیـر و تقویـت آن، بـه نوبـه خـود می‌توانـد در مدیریـت و کنترل اسـترس در مراحـل آغازیـن آن نقـش بـه سـزایی داشـته باشـد. بنابرایـن وقتـی فـرد در موقعیـت تنـش‌زا و تعارضـات فـردی و بیـن فـردی و همچنیـن، موقعیت‌هـای تنـش‌زای تحصیلـی بـاور داشـته باشـد کـه هماننـد تجـارب قبلـی در مواجهـه بـا موقعیـت می‌توانـد موفـق عمـل کنـد، امیـدواری و خوش‌بینـی‌اش بـرای غلبـه بـر موقعیـت همچنـان حفـظ شـده و همیـن امـر انـرژی و امـکان تـلاش هرچـه مسـتمرتر و تـاب‌آوری را در وی افزایـش می‌دهـد و بایـن ترتیـب سرسـختی روان‌شـناختی فـرد تحـت تأثیـر باورهـای خودکارآمـدی وی قـرار می‌گیـرد.

نتیجه‌گیری

نتایـج حاصـل از تحلیـل داده هـا نشـان داد کـه در ایـن پژوهـش خودکارآمـدی تحصیلـی توانسـته اسـت در رابطـه بیـن شـخصیت و سرسـختی روان‌شـناختی نقش واسـطه‌ای داشـته باشـد؛ لذا بـه متخصصان حـوزه آمـوزش مخصوصـاً متخصصانـی کـه در زمینـه درمـان مشـکلات حـوزه تحصیلـی فعالیـت مـی کننـد، پیشـنهاد مـی شـود کـه بیشـتر بـه ویژگـی خودکارآمـدی و نیـز سرسـختی روان‌شـناختی در دانشـجویان توجه نماینـد و در قالـب برنامه‌هـای آموزشـی و پرورشـی بـه ایـن مؤلفـه هـا بیشـتر بپردازنـد.

تشکر و قدردانی

ایـن مقالـه برگرفتـه از پایـان نامـه دکتـرای تخصصی رشـته روان شناسـی تربیتـی نویسـنده مسـئول مقالـه در سـال ۱۳۹۸ می‌باشـد. پژوهشـگران از زحمـات دانشـجویان شـرکت‌کننده در پژوهـش و همچنیـن، مسـئولین دانشـگاه کـه اجـازه انجـام ایـن تحقیـق را دادنـد، صمیمانـه تشـکر و سپاسـگزاری مـی نماینـد.

References

1. nurses working in hospitals in Behbahan city 2016; 18 (Special Issue, November and December): 388-391.
2. Jalilian S, Azimpour E, Gholizadeh N. Prediction of academic buoyancy based on academic engagement and psychological hardiness in secondary students. A bi-Quarterly Journal of Educational and Scholastic Studies 2018; 7 (1): 123 - 140.
3. Crego A, Carrillo-Diaz M, Armfield JM, Romero M. Stress and Academic Performance in Dental Students: The Role of Coping Strategies and Examination-Related Self-Efficacy. J Dent Educ 2016; 80 (2): 165-72.
4. Yu JH, Chae SJ, Chang KH. The relationship among self-efficacy, perfectionism and academic burnout in

[Downloaded from ijnv.ir on 2026-11-22]

medical school students. Korean J Med Educ 2016; 28 (1): 49 - 55.
5. Hartley K, Plucker J, Long H. Creative self-efficacy and teacher ratings of student creativity in Chinese elementary classrooms. Thinking Skills and Creativity 2016; 22 (3): 142-151.
6. Villegas Barahona G, González García N, Sánchez-García AB, Sánchez Barba M, Galindo-Villardón MP. Seven methods to determine the dimensionality of tests: application to the General Self-Efficacy Scale in twenty-six countries. Psicothema 2018; 30 (4): 442 - 448.
7. Jenkins EN, Allison P, Innes K, Violanti JM, Andrew ME. Depressive symptoms among Police Officers: Associations with Personality and Psychosocial Factors. J Police Crim Psychol 2019; 34 (1): 66 - 77.
8. Alizadeh Z, Feizi A, Rejali M, Afshar H, Keshteli AH, Adibi P. The Predictive Value of Personality Traits for Psychological Problems (Stress, Anxiety and Depression): Results from a Large Population Based Study. J Epidemiol Glob Health 2018; 8 (3-4): 124 - 133.
9. Reknes I, Harris A, Einarsen S. The role of hardiness in the bullying-mental health relationship. Occup Med (Lond) 2018 Feb 16; 68 (1): 64 - 66.
10. Tadayon M, Dabirizadeh S, Zarea K, Behroozi N, Haghighizadeh MH. Investigating the relationship between psychological hardiness and resilience with depression in women with breast cancer. Gulf J Oncolog 2018; 1 (28): 23-30.
11. Zhang LF. Hardiness and the Big Five personality traits among Chinese university students. Learning and Individual Differences 2010; 21(1):109-113.
12. Harrington D. Confirmatory Factor Analysis. 7th ed. New York: Oxford University Press. 2008, 78 - 80.
13. Roshan R, Shakeri R. The Study of the Validity and Reliability of Hardiness Scale for University Students. Clinical Psychology & Personality 2010;1(40):35-52.
14. Lee SH, Jeon WT. The relationship between academic self-efficacy and academic burnout in medical students. Korean J Med Educ 2015; 27 (1):27 - 35.
15. Nikoogoftar M, Jazayeri F. Five-factor traits of personality are a predictor of mothers' aggression. Knowledge & Research in Applied Psychology 2019; 20 (2): 58 - 68.
16. Pricher E, Haye T. Structural equation modeling and Bootstrap method in Macro. Journal of Personality and Social Psychology 2008; 23 (5): 51 - 58.
17. Narad A. Psychological hardiness among senior secondary school students: influence of home environment. Man in India 2018; 97 (23): 775 - 769.
18. Zhang LF. Hardiness and the Big Five personality traits among Chinese university students. Learning and Individual Differences 2010; 21(1): 109 - 113.
19. Langvik E, Hjemdal O, Nordahl HM. Personality traits, gender differences and symptoms of anhedonia: What does the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) measure in nonclinical settings? Scandinavian Journal of Psychology 2016; 57 (2): 144 - 51.
20. Cole MS, Field HS, Harris SG. Student learning motivation and psychological hardiness: Interactive effects on students' reactions to a management class. Academy of Management Learning and Education 2014; 3 (1): 64-85.
21. Cooper C, Lu L. Presenteeism as a global phenomenon: Unraveling the psychosocial mechanisms from the perspective of social cognitive theory. Cross Cultural & Strategic Management 2016; 23 (2): 216 - 231.
22. Rostami SH, Talepasand S, Rahimian Bogar I. The Mediating Role of Self-efficacy in the Relationship between Personality Traits and Academic Engagement. Journal of Educational Psychology Studies 2017; 14 (26): 103-122. (Persian).

[Downloaded from ijnv.ir on 2026-11-22]

Developing a causal model of psychological hardiness in medical students based on personality traits mediated by academic self-efficacy

Mohsen Razani, *Faeze Jahan, Nemat Sotodeh Asl, Amaneh Moazedian

Introduction: Problems such as poor academic performance or dropouts in medical students who are considered messengers and community health authorities have attracted the attention of many researchers to find way or ways to enhance Find the academic motivation in them.

Aim: This study aims to develop a causal model of hardiness Psychology of medical students was based on personality characteristics mediated by academic self-efficacy was done

Material & Methods: This study was a descriptive and structural equation study. The statistical population consisted of all medical students of Islamic Azad University of Boroujerd Branch during the year 2019-2020. Psychological Hardiness Questionnaire (Goult & Long, 2003), Academic Self-Efficacy Questionnaire (Patrick et al., 1997) and Short-Form Five Personality Traits Questionnaire (Costa & McCree, 2004) were used for data collection. Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation), Pearson correlation coefficient, multivariate regression and structural equation modeling using SPSS-24 and AMOS-22 software.

Results: The conceptual model of the study was acceptable. Overall, in the proposed model of research, the results showed that personality traits are directly and indirectly correlated with psychological hardiness through medical self-efficacy in medical students. The results also showed that there was a positive and significant relationship between academic self-efficacy and psychological hardiness ($P<0.05$). The relationship between personality traits and academic self-efficacy was positive and significant ($P<0.05$).

Conclusion: Based on the results we can say Personality traits and academic self-efficacy are important determinants of students' psychological hardiness.

Keywords: Academic self-efficacy, personality traits, psychological hardiness, student.

Razani M.
PhD Student of Psychology, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

*** Corresponding author**
Jahan F.
Assistant Professor, Department of Psychology, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.
Address: faeze.jahan@gmail.com

Sotodeh Asl N.
Associate Professor of Nursing Care Research Center, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran.

Moazedian A.
Assistant Professor, Department of Psychology, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan,

Nursing Management

Quarterly Journal of Nursing Management

Vol 8, No 2, 2019

[Downloaded from ijnv.ir on 2026-11-22]